

állapotot, amely ebben az esetben elfogná, rögzíti le, az elsőül részletezett stróféhoz teljesen hasonló módon, amivel fantáziája hullámszásának szinte lemérhető grafikonját adja.

És mennyi naivitás, mennyi megható szépség remeg ezekben a sorokban! Amikor azt mondja: *szégyenlős* arcomat — csakugyan a falu embereire gondolunk, akik mindig röstelnivalónak találják, ha szent érzésüket kimondják, kimutatják. Ez az egy jelző pedig sokkal inkább rávall Illyés Gyula eredetére, a szelléri származás gyakori hangzótatásánál.

Pedig elég sűrűn utal erre: «Szellérek fia vagyok én, az vagyok, sose szégyenlettem, bennem forr örökre, mit emiatt nyeltem». És állja ezt a városban is: «Nem feledhetem én Soha, honnan jöttem, Szalomban is azt hiszem, hogy Kuttyánk jár mögöttem». A főntebb idézett két strófa is csak bevezetője egy megáláztatásoktól, szilaj dactól, elszántságtól fűtött versnek, amelyben «egy költő szől népének nevében» és az elnyomatás halálára esküszik. A kötet első ciklusában különben is minduntalan felmordul a mélyből jött nincstelenség hangja s egyik szelíd színekben pompázó, tiszta forrásvíz-ízű versét így fejezi be: «A kémeny füstjében Dózsa György sercegő bőrének szagára emlékezik orrom, Mintha én is haraptam vón belőle, gyomrom felkavarog, Köpésem vitriol, ha isten segít, megláthatjátok még fekete marását». De később is (Elégia) a tudatalatti multon való tapadás ki-moshatatlan erejével vetődik fel benne a kép: «Felébredtem, a kerek táj Fejemet úgy szorította, Mint Dózsa Györgyöt a vakító Fehéren izzó vaskoronaa».

Szerelem és Szülőföldem című ciklusában az otthon képeit, *Mint a harmatban szerelmét* írja. Oly üdítően tiszta strófái, versei vannak ezekben, hogy gyönyörűség olvasni őket. «Két karomban halt meg Egy kis borjú hajdan, Bús fejét ringató részvét Él most is karomban.» Vagy: «Hogy mondjam el? Midőn karodban legeslegesőzör aludtam, álmomban gyerekkorom társa, egy kis kutya nyalt a fülemben».

Minden egyes verse a földdel, a néhez földdel való örököségéből, a földmunkás mindennapi személetéből fogja ki motívumait. «Kaszálásra érett sarjában hevertem...» «Különös tájról álmodtam ezen a délután jászolban fekvésben...» «Vágy lepi el szívemet must-ízű szénán aludni teheneink mellett...» Egyszerű szavát, mint kézi-

vetelőjét a szőnyegszövő parasztaszszony, oly természetesen veti a tarkázott színekben mozgó nyüstbe, hogy szinte észrevétlenül rajzolódik elének lelkének hímes virága: a vers.

Érdemes költőt ismertünk meg Illyés Gyulában, akinek gazdagsága — reméljük — csak ezután fog teljesen kibontakozni. Ha majd rájön arra, hogy főlöles az azt kendőzni, ami természet-től fogva szép, amin a kendőzés csak ront, zavartalanabb élvezetet fog nyújtani olvasóinak. *Majthényi György.*

Berecz Dezső: Párhaj. Elbeszélések és egyfelvonásosok. A *Frankenburg Irodalmi Kör* kiadása, *Sopron*. Tízhat elbeszélést és öt egyfelvonásost ad Berecz Dezső tizenkét éves, jókiállítású kötetében. Hosszabb írói működés egybegyűjtött termése.

Berecz témaköre túlnyomó részben a szerelem. Nem a magyar basaszemzőgből nézi a szerelmet, szemlélete inkább nyugati, mondhatnám: irodalmi. Bennünket, magyarokat — azt hiszem — nem tör le, nem gyötör meg úgy a szerelem, mint Berecz férfait. Életünknek nem ez a központja. Magyar írónak ezért elég nehéz a feladata szerelmi vívódások megírásánál; kerülnie kell a tisztán irodalmi illatú szerelmeket, melyek egészséges életfelfogású, józan olvasókban alig lelhetnek visszhangzásra. A szerelemnek e «magyar kezeléséhez» fokozott értécsökentőül járul a modern élet, mely nem tűri a szerelmi problémák uralomra jutását az emberek felett. Berecz Dezső írói célkitűzésének ilyenformán dicséretére válik e megnehezült feladatkör választása.

A *Napkelet* olvasói emlékezhetnek a szerző *Levelek* című írására. Egy újsáíró irogatja a leveleket édesanyjának, huga budapesti férjhezmenési hadműveleteinek mozzanatairól. Lilla kisaszszony rohamos és öntudatos modernesedése az újsáíró szerény feleségét is magával rántja; Lilla a végén ügyes rendezéssel elvéteti magát egy ötvenegynéhány éves földbirtokossal, közben azonban mellékutakon kéméletlenül figyelmes pénztelen fess fiúk iránt is, az anya és sógor nő helyeslése mellett. A háború utáni korszak pompás rajza ez, a régi nő inflációs erkölcsi felhígulását kevesen fogták meg így. Ez a novella Berecz írásművészetének legjavas a kötet ékessége. Nem «irodalmi», hogy annál *íróibb* legyen. Él. Technikában is hiánytalan.

A kötet címét adó *Párbaj* szintén jó. A szerelemmel induló férfinak a művész bosszankodása válik úrrá az asszony modelljelentéktelensége miatt; az asszony csak kíváncsi játékkal indul, amint azonban a férfi szerelmi lelkesedése lohad, úgy nő a hódítási vágy benne s a végén már aktállásra is vállalkozik, de hiába. A férfinak jó lett volna, a művész nem veheti hasznát.

Reggel van címmel kíváncsi, elbódult lányok megdöbben csalódását írja meg a mindentmerés után. A téma nem új, megírása azonban finom s a novella befejezése is igazhangú.

Kedves *A nagyasszony*, mely a lutrira adott pénz négyötödének elmulatásából eredt bajok természetes büntetését példázza megmosolyogatóan. Ért Berecz a humorhoz is, kár, hogy csak cseppent belőle.

Történelmi novellái (*Pater Romualdus*, *Sarolt átka*, *Stigismundus*, *Kudur bosszút áll*) jószándékúak, világosan mutatják azonban, hogy írói készségének ez ma még kissé erőltetett terület. Az olvasó kívül marad belőlük a mában és hidegen szemléli a beszéltetett alakokat, történelmiségükből nem érez semmit. A történelmi novellánál nem a történelmi kézikönyvek igazsága a fontos, hanem elsősorban az a bizonyos levegő; a kort érezze az ember, az élő időt, nem a történelemtudósok által visszafelé megállapított, esetleg csak belemagyarozott eszméket és irányokat. Az írónak ez a dolga, kiragadni egy csepp akkori életet képzelete szerint. Ezen a téren Berecznél az elismerés még jelentős fejlődésre vár.

Ötegyfelvonásosból legjobb az utolsó, *Az 1112-es magaslal*. Itt valóban jelenetről van szó, csattan minden; a szereplők színpadralvók, a párbeszédék rövidék, színpadállók. A tárgy maga szintén érdekes és színpadi hatás megteremtésére alkalmas.

A halál küszöbén című grand-guignol egy kicsit hasonlít is keretben Az 1112-es magaslathoz. Az első felében lüktető, jól pergő; a második részében azonban már jelenetformába írt elbeszélés csupán, bár a drámai mag csak itt bontakozik ki. A végső életveszedelemben levő férfi afrikai halálvárásába hirtelen belevégzetesedik még az európai szerelem is, a férj itt áll bosszút expedíciós társán otthoni megcsalásáért. Olvasva határos, megjátszva kevésbé. Nehéz elhinni, hogy a «becsületét» pontosan a feketék diadalüvöltésének idején óhajtja «visszavenni» a

férj, miközben mérgezett nyilak özöne hull fedezékkükre. Ilyenkor inkább az az őszintébb lelki helyzet, hogy felül-emelkedik az ember a szerelmi, vagy egyéb bosszú kicsinyeskedésein; nem becsületvisszavétel az, ha a másik három másodperccel előbb megy a halálba, mint mi magunk. Berecz ugyan jól felépített indokolást ad ehhez a drámaisághoz, a tudós kutató munkáját ismeri az egész világ, halhatatlannak tudja magát és épen ez örökkéélősége kínozza: nem hagyhat el nem múltó nevének foltot. Nem tűrheti, hogy gyávanának mondják, kinevessék. A felépítés jó, csak az alapban van lélektani hiba: ki vesz tudomást az Afrika közepén történő becsületvisszaszerzésről Európában?

Az *Attak* című bohózat vidám és nevetésre hálás helyzeteket ad. Főherceges és főhadnagyos, levendulás játék.

A *Kérdőjel* megoldatlan ügy; kár, hogy nem mélyítette el, nem bonyolította tovább. Így egy vígjáték érdekes kezdete csupán.

Az *Andrej szíve* sötét, az orosz passzivitás immár a halál felé való aktivitásba csap át benne.

Úgy tudom, hogy a «Kérdőjel»-et, «A halál küszöbén»-t, meg az «Attak»-ot az *Alapi-kamaraszínház* elő is adta a télen Sopronban.

A kötet alapján Berecz Dezsőt érdekes elbeszélőnek ismerjük meg, akiben nemcsak novellára, de regényre való erő is van örvendetes bőségben. Jól beszéltet, csak olykor szerelmesedik bele a szózenébe; szépnek érzett mondatait azonban nem hurcolja sokáig magával, hamar átvált az őszintére. Némely novellája máris kristályosan tiszta stílus és írástechnika tekintetében. Dramatizáló készsége is figyelemreméltó. Erős nevet szerezhetmindegyik úton. K.

Kövér Erzsébet: Sziklaélen. (Versek.) «Vasárnap» irod. és nyomdai műintézet, Minorita Kultúrház, Arad, 1928. Sajátságos, mennyire ércetörvényszerűségek szerint mozog minden ezen a földön. A női léleknek is megvannak a maga sarkalatos törvényei, amelyek alól büntetlenül nem vonhatja ki magát senki. Ahogy ezt a csinos kis verskönyvet forgatom, önkéntelenül is ez jut eszembe.

A Napkelet ezidei folyamában olvastam először a versét, amelyet ime most viszontlátok. «*A csodaszarvas*» volt a vers címe. Ez a költemény jellemző az egész kötetre. Női lélek, absztrakt vá-